

HÅLLBAR UTVECKLING

PRAKTISKT ARBETE PÅ SÅGTORPSSKOLAN

FÖRFATTARE: GILL NIKLASSON BIRGITTA PETTERSSON

ARTIKEL NUMMER 10/2008

Denna artikel har i november 2008 accepterats för publicering i Skolportens numrerade artikelserie för utvecklingsarbete i skolan av Nacka kommuns och Skolportens gemensamma läsgrupp med Björn Söderqvist, fil. dr. samt rektor, Nacka kommun som gruppens ordförande.

Redaktör: Therése Mabon, Skolporten AB.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutvecklings- eller undervisningssyfte i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn, artikelns titel och källa: Skolportens artikelserie anges. I övrigt gäller Copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel finns som pdf här:

<http://www.skolporten.com/art.aspx?id=31iiC>

Aktuell metodbok med författaranvisningar: http://www.skolporten.com/pdf/Skpns_artikelserie_metodbok.pdf

Vill du också skriva en utvecklingsartikel?

Maila till info@skolporten.com

ABSTRACT

Syftet med artikeln är att belysa den pedagogiska process som genomförts för att integrera ämnet hållbar utveckling i den ordinarie undervisningen på Sågtorpsskolan. Eleverna får erfarenheter och verktyg kopplade till ämnet, genom att pedagogerna delar upp begreppet hållbar utveckling i fyra områden: socialt, ekologiskt, globalt och ekonomiskt.

Genom detta arbete på skolan syns nu en mycket större medvetenhet hos både vuxna och elever utifrån våra fyra perspektiv. En viktig del i detta är känslan av att inläring och kunskapsinhämtande är ett sätt att kunna förändra både sig själv och sin omvärld.

Gill Niklasson och Birgitta Pettersson arbetar vid Sågtorpsskolan i Nacka. Gill är förskollärare och grundskollärare, hon arbetar i årskurs 4. Birgitta är förskollärare, hon arbetar i en förskoleklass.

*E-post: gill.niklasson@nacka.se
birgitta.pettersson@nacka.se*

"Med historiens vingslag i ryggen flyger vi mot framtidens möjligheter"

(Kerstin Häggner rektor Sågtorpsskolan)

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning och syfte	7
2. Metoder strategier	7
3. Huvuddel.....	7
3.1 Hur vi arbetar med hållbar utveckling ur ett socialt perspektiv.....	8
3.2 Hur vi arbetar med hållbar utveckling ur ett ekologiskt perspektiv.....	8
3.3 Hur vi arbetar med hållbar utveckling ur ett globalt perspektiv.....	9
3.4 Hur vi arbetar med hållbar utveckling ur ett demokratiskt/ekonomiskt perspektiv.....	10
4. Diskussion och Resultat.....	11
5. Bilagor 1-4.....	13-16
6. Referenslista	16

1. INLEDNING OCH SYFTE

Sågtorpsskolan fick utmärkelsen "Skola för hållbar utveckling" våren 2007.

När ansökan aktualiserades fick samtliga pedagoger på enheten tydliggöra hur de arbetar med det här ämnet i olika sammanhang och hur det genomsyrar hela verksamheten.

När pedagogerna blev medvetna om arbetssättet var det naturligt att klargöra för eleverna vad hållbar utveckling innebär i praktiken och poängtera de fyra olika perspektiven; social, ekologisk, global och ekonomisk.

Syftet med artikeln är att diskutera och beskriva en process för att integrera ämnet hållbar utveckling i de olika skolämnena och övriga aktiviteter på en grundskola, Åk F – 6. Utgångspunkten för denna diskussion och beskrivning är de praktiska erfarenheter som gjorts för att integrera ämnet hållbar utveckling på Sågtorpsskolan under åren 2005-2008. Tanken är att beskrivningen av processen ska belysa frågeställningar av generellt intresse, men med ett specifikt fall som utgångspunkt.

Utifrån detta syfte avser artikelförfattarna belysa följande aspekter:

- hur skolan arbetar med hållbar utveckling utifrån ett socialt perspektiv
- hur skolan arbetar med hållbar utveckling utifrån ett ekologiskt perspektiv
- hur skolan arbetar med hållbar utveckling utifrån ett globalt perspektiv
- hur skolan arbetar med hållbar utveckling utifrån ett demokratiskt/ekonomiskt perspektiv
- resultaten av arbetet med hållbar utveckling

Myndigheten för skolutveckling skriver i sin temaskrift "Lärande om Hållbar utveckling" (2004, s.3)

"Hållbar utveckling kan definieras som en utveckling som möter behovet hos nuvarande generation utan att kompromissa med möjligheten för framtida generationer att tillgodose sina behov." Den så kallade portalparagrafen i skollagen anger att var och en som är verksam inom förskolan, skolan och vuxenutbildningen ska främja aktningen för varje människas egenvärde och vår gemensamma miljö.

FN har satt upp åtta övergripande millennieutvecklingsmål (FN, 2002).

Mål sju handlar om att trygga en hållbar utveckling. Dessa mål ska bland annat underlätta för regeringar att fokusera på ett fåtal mätbara mål och de ska också kunna användas i bland annat utbildningssammanhang.

2. METODER OCH STRATEGIER

På skolan har pedagogerna regelbundet använt gemensamma planeringstillfällen för att diskutera, vidareutveckla samt planera arbetet med hållbar utveckling. Idéer och metoder som lärare och elever använt sig av på skolan har på olika sätt dokumenterats.

I kollegiet har dessutom gjorts ett arbetsredskap i form av ett Lotusdiagram som ger lärarna en översikt av alla delar i hållbar utveckling (bilaga nr 1).

Genom Röda korset har fyra klasser på skolan fått kontakt med två skolor i Uganda.

Pedagoger och Röda korsrepresentanter från Uganda har besökt Sågtorpsskolan och berättat om de annorlunda livsvillkor som eleverna har i sitt hemland. Eleverna och pedagogerna har numera regelbunden kontakt genom brevväxling och mail. Eleverna har i breven berättat om sig själva, hur skolan fungerar och om sina hemländer.

Vidare har 25 elever svarat på en enkät om ämnet. Där fick lärarna direkt respons på arbetet som gjorts samt vad som borde utvecklas (bilaga nr 2).

Artikelförfattarna har använt läroplanen, litteraturstudier i ämnet samt intervjuat kollegor på skolan.

3. HUVUDDDEL

Syftet med detta avsnitt är att beskriva hur lärarna på Sågtorpsskolan arbetar med hållbar utveckling ur ett socialt perspektiv. Avsnittet inleds med tre citat från LPO 94 som exemplifierar vad läroplanen säger om skolans sociala uppdrag.

Skolans värdegrund

"Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på" (Lpo 94 s.5).

Skolans värdegrund och uppdrag

"...verksamheten skall utformas i överensstämmelsen med grundläggande demokratiska värderingar och att var och en som verkar inom skolan skall främja aktningen för varje människas egenvärde och respekten för vår gemensamma miljö" (Lpo 94 s.7).

Mål och riktlinjer

"Alla som arbetar i skolan skall medverka till att utveckla känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen" (Lpo 94 s.10).

3.1 Hållbar utveckling ur ett socialt perspektiv

Handen

Personalen på skolan arbetar mycket med hur man ska uppträda mot varandra så att alla, både vuxna och elever känner sig trygga och därmed får en lust inför lärandet. Reglerna som arbetats fram symboliseras av en hand, där handens fem fingrar står för viktiga begrepp när det gäller den fysiska och psykiska arbetsmiljön i skolan (bilaga nr 3).

De begreppen är "Tid" "Ordning" "Attityd" "Ansvar" samt "Miljö".

Detta är ett levande arbetsredskap som vi använder oss av dagligen.

Dessa begrepp och dess innebörd aktualiseras i början av varje läsår.

Alla klasser arbetar med att tydliggöra vad dessa ord egentligen betyder utifrån elevernas ålder och erfarenhet. Eleverna arbetar då också fram de regler som ska gälla i den egna klassen för att alla ska kunna må bra. Vi gör föräldrarna och andra klasser delaktiga genom att visa upp vad eleverna har arbetat med.

Läsåret inleds med en "Hu-vecka" (Hållbar utveckling) där vi genomför aktiviteter som har anknytning till hållbar utveckling. Syftet är att eleverna ska lära känna varandra över klassgränserna och att en vi-känsla ska utvecklas så att alla hjälper till att ta ansvar för varandra och skolan. Under den veckan arbetar personal och elever bland annat med vår utemiljö, samarbetsövningar, skapande verksamhet och rörelse till musik. "Hu-veckans" ide har sedan följts upp genom storsamlingar ca en gång per månad. De olika klasserna arbetar sedan vidare utifrån sina förutsättningar och ämnen med hållbar utveckling på olika sätt.

Fadderverksamhet

Förskolebarnen som börjar i Sågatorpsskolan får en fadder i årskurs tre. De klasser som har gemensamma faddrar och fadderbarn träffas regelbundet under skolarbetet.

Fadderverksamheten har vi som en "röd tråd" genom årskurserna med varierat innehåll. De flesta har samarbete varje vecka med läsgrupper, drama etc. Några grupper träffas vid aktuellt tema och i "storfadderdagar": ex F-3-6.

Under skolans storsamlingar vid två tillfällen med olika grupperingar varje månad poängteras ett eller flera ord från "handen". Dessa samlingar turas årskurserna om att leda och eleverna är delaktiga i planering samt genomförande av dem. På samlingarna kommer "Tidy Teddy" och "Coolis" fram. Det är två björnar som "rest" till vår skola för att hjälpa eleverna att värna om skolans inre miljö. De uppmärksammar två klasser som under en period har snyggt och ordningsamt i sin del av skolan. De flyttar in hos den klass som detta stämmer in på. Det är mycket prestigefullt att få ha nallen i klassen. Fadderverksamheten bidrar till att både yngre och äldre elever känner sig trygga med varandra och alla vuxna på skolan.

Det här arbetet syftar också till att främja elevernas solidaritet och respekt för medmänniskornas olikhet som är en viktig aspekt om man tänker på hållbar utveckling i framtiden.

Mångkamp

Mångkamp genomförs på skolan i början av varje nytt läsår. Eleverna på skolan delas då in i åldersblandade grupper. De äldsta eleverna på skolan får vara gruppledare och därmed ha ansvar för att alla i gruppen är med och mår bra. Gruppen går sedan runt till ca sex olika stationer med olika lekfulla aktiviteter.

Den här dagen är viktig därför att både stora och små lär känna varandra bättre när de har en hel dag tillsammans. Deltagarna i de olika grupperna får en vi-känsla som förhoppningsvis finns kvar under hela läsåret. Förskoleklassbarnen, som är med för första gången, lär känna de äldre barnen på skolan. Gruppledarna är väldigt duktiga och tar väl hand om de mindre barnen.

Pågående arbete

Under hösten 2008 arbetar årskurs 2-6 med animation kopplat till hållbar utveckling.

En pedagog på Dieselvekstaden* höll en kurs för några av pedagogerna på skolan i början på terminen. Hon visade hur man med figurer och bakgrund i papper och med hjälp av en kamera kan göra filmer där figurerna rör sig. Eleverna arbetar i mindre grupper. De skriver ett manus med ett ämne som är knutet till hållbar utveckling. När manusarbetet är klart tillverkar de figurer och scener i papper och sedan filmar de en sekvens på några minuter. Dessa filmer ska vi sedan visa för varandra på skolan och därmed kommer vi att få flera elevaserpekter på temat.

3.2 Hållbar utveckling ur ett ekologiskt perspektiv

Syftet med detta avsnitt är att belysa hur skolan arbetar med ämnet hållbar utveckling ur ett ekologiskt perspektiv. Avsnittet inleds med ett utdrag ur kursplanen i biologi.

"Biologiämnet syftar till att beskriva och förklara naturen och levande organismer ur ett naturvetenskapligt perspektiv. Samtidigt skall utbildningen befästa upptäckandets fascination och glädje och människans förundran och nyfikenhet inför det levande"

Kursplanen i biologi (2000 s.51)

"Vi lär i naturen"

Målsättningen med vårt arbete i naturen har vi sammanfattat med tre ord:

lust, mångfald och kretslopp.

Sågatorpsskolan ligger bredvid ett skogsområde, en sjö och ett naturreservat. Dessa områden besöker

* Dieselvekstaden är ett kulturcentrum i Nacka som erbjuder både elever och pedagoger kurser och olika kulturevenemang.

elever och pedagoger regelbundet under läsåret.

Utomhuspedagogik

De flesta klasserna på Sågtorpsskolan har ett pass i veckan utomhus och den viktigaste uppgiften för oss pedagoger när vi är ute i skogen är att väcka barnens lust och nyfikenhet inför naturen. Det gäller både lusten att vara ute och lusten att lära om det man ser och upplever. En grundplanering med lektionsförslag för utomhuslektionen har pedagogerna gjort men den planeringen förändras ofta av elevernas upptäckter ute. Det är viktigt att först visa eleverna på spår av mångfald och kretslopp och så småningom ser de själva spår av dessa begrepp utomhus. Samtal kring mångfalden i naturen och kretsloppet aktualiseras genom elevernas upptäckter och nyfikenhet.

Växter och djur eller foton av dem får ofta följa med till klassrummet där eleverna analyserar vad de har tagit in. Det kan ske genom att de läser om det som de har funnit ute, tittar på planscher, bilder både i böcker och på datorer eller använder lappar och mikroskop. För att befästa kunskapen avbildar de föremålen som har tagits med till klassrummet. Flera klasser har en skogsbok där eleverna dokumenterar vad de har lärt sig när de varit ute i naturen genom att skriva om och teckna av aktuella händelser och föremål, den blir elevernas egen faktabok/dagbok. Ämnena svenska och matematik integreras ofta i undervisningen utomhus. Eleverna jämför mängder, storlekar, höjder och letar efter former vilket troligen befäster deras matematiska förståelse. Flertalet av skolans klasser har ett naturområde/träd som de besöker regelbundet för att kunna följa både kretslopp och årstidsväxlingar.

Det finns också kulturhistoriskt intressanta områden i vår närmiljö. Dessa platser besöker vi också på våra utomhuslektioner. Det står många gamla ekar i närheten av skolan som är en tydlig länk bakåt i tiden. Får eleverna förståelse för hur våra förfäder levde på platsen förstår de sannolikt bättre hur vi måste bete oss för att få en hållbar utveckling även i framtiden. Vi har även lämningar efter gamla boplatser och en strandvall som ligger högt uppe på ett berg. Vi vill förmedla till våra elever att de lever i en vacker och intressant miljö som de kan vara stolta över. Den stoltheten leder förhoppningsvis till att eleverna känner ansvar för närmiljön.

I förskoleklasserna pratas om naturen "nu och då" exempelvis: hur var det på Linnés tid?

Hur gjorde man då när man odlade? Hur kan man odla nu? Vad händer om ett frö inte får vatten/luft/jord? Det tycker många barn är spännande att följa. Det väcker samtal om vad som händer om man rubbar naturens gång.

Det finns ett gemensamt förråd på skolan med material som vi använder i vår undervisning när det gäller utomhuspedagogik. Där finns faktaaliteratur och pedagogisk litteratur både för elever och för pedagoger. Vi har även verktyg och hjälpmedel för utomhusundervisningen såsom lappar, håvar, termometrar, artbestämningsnycklar, kikare, wokpannor, eldjärn mm.

Naturstigen

Två pedagoger på skolan har tillsammans med en biolog gjort en naturstig i vårt närområde.

Naturstigen har tio stationer och varje station tar upp ett ämne som har att göra med målsättningen för vårt naturarbete. I en pärm finns förslag till lektioner för olika årskurser och litteraturhänvisningar till de olika ämnena. Stigen ger eleverna möjlighet att praktiskt, undersöka olika områden och de får också genom varierande övningar använda alla sinnen. De skriver även dikter och målar utomhus. Dessa idéer går naturligtvis att praktisera på andra ställen i skogen, vilket ofta görs.

NTA

Vi har förmånen att vara med i Natur och teknik för alla, NTA, som är ett skolutvecklingsprogram som drivs i samarbete med Kungl. Vetenskapsakademien och Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien och kommuner och friskolor i Sverige. Detta program verkar för att utveckla ett intresse för biologi, fysik, kemi och teknik hos eleverna och lärarna. De lärare som arbetar med de teman som erbjuds går alla en kurs för att sedan kunna arbeta i klassen med temat.

Allt material som behövs finns i lådor som levereras till skolan och där finns även elevhäften. Alla klasser på skolan arbetar med dessa lådor förutom förskoleklasserna.

De ämnen som de flesta klasslärare tar upp har en tydlig anknytning till hållbar utveckling, t.ex. fjärilar, jord, från frö till frö. I fjärilstemat får varje elev en fjärilslarv som de föder upp i klassrummet och ser dem bli puppor och den osannolika förvandlingen till en vacker fjäril.

Fjärilstemat avslutas med att alla fjärilar släpps ut i naturen. Under det här projektet integreras flera olika ämnen. Eleverna avbildar fjärilar, de skriver dikter till sin fjäril, de lär sig engelska ord och de ser ett kretslopp i naturen och får förståelse för varje arts specifika behov. Artkunskap kommer naturligt eftersom fjärilar blir uppmärksammade vid utomhuslektioner efter ett sådant tema.

Blivande elever

Skolans förskoleklasser har varje år blivande elever på besök. Vid dessa besök planterar de blivande eleverna varsin solros. Blommorna får de se när de börjar i förskoleklassen på höstterminen. Frön från blommorna tas tillvara till nästa års besök... hållbar utveckling. Temat för detta arbete kallar vi "från frö till blomma" och under den perioden undersöker eleverna och funderar över: Hur många frön finns på en blomställning? Vilka djur tycker om frön? Hur höga kan solrosorna bli? Eleverna målar även av sina solrosor.

3.3 Hållbar utveckling ur ett globalt perspektiv

Syftet med detta avsnitt är att beskriva hur skolan arbetar med hållbar utveckling ur ett globalt perspektiv. Avsnittet inleds med ett citat ur kursplanen för grundskolan samt ett citat ur Lpo 94.

"...skolan skall i sin utbildning i samhällskunskap sträva efter att eleven utvecklar kunskaper om förhållanden i andra länder och därmed förmågan att reflektera över internationella relationer och internationellt samarbete." (Kursplan i samhällskunskap s.87)

"...tar avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling samt medverkar till att bistå andra människor" "-kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen" (Lpo 94 s.10).

"Globalisering och världen runt omkring oss på Sågtorpsskolan"

Global Friends

Sågtorpsskolan är medlem i "Global Friends", som är en ideell svensk förening som har instiftat The World's Children's Prize for the Rights of the Child, därmed har eleverna rätt att vara med i "Global vote". Barn över hela världen röstar på tre kandidater som presenteras i en tidning som heter Globen. Dessa kandidater har alla kämpat för att utsätta barn på olika håll i världen ska få bättre livsvillkor. Inför deltagandet i den världsomfattande omröstningen förklaras och diskuteras FN:s barnkonvention om barns rättigheter i klasserna.

Eleverna på skolan får genom att läsa om de olika kandidaterna till priset och vilka projekt som de arbetar med kunskap om hur svårt det kan vara för barn och ungdomar i olika delar av världen. De lär sig också att det finns vuxna människor som kämpar för att förbättra villkoren för de utsatta barnen. Sågtorpsskolan genomförde valet av "Global Friends Awards" våren 2007 med valurnor, röstsedlar och kontrollanter som man gör när det är demokratiska val. Det var årskurs 5 som arrangerade och genomförde valet.

Samarbete med Röda korset

Röda korset i Saltsjö-Boo har förmedlat en kontakt mellan två skolor i Uganda och Sågtorpsskolan. Sågtorpsskolan har vid två tillfällen haft besök av Röda korsrepresentanter från Uganda och pedagoger från de två skolorna som blivit vänskolor. De afrikanska lärarna visade filmer från sina skolor för eleverna. De sjöng och dansade och överlämnade brev och gåvor. Besöket var mycket uppskattat och det fick eleverna på Sågtorpsskolan att förstå hur barn i Afrika kan ha det. Eleverna blev bland annat medvetna om hur viktigt det är att ha tillgång till rent vatten efter det besöket. De fick också förståelse för hur lite skolmateriel eleverna i dessa skolor i Uganda har tillgång till. Några elever föreslog att de skulle samla in pengar och skänka dessa till sina kamrater i Uganda. De insamlade pengarna lämnades över till våra Röda korskontakter tillsammans med skolmateriel som eleverna tyckte att de kunde dela med sig av. Eleverna fick också uppleva vänskolornas verklighet genom en utställning med fotografier och föreläsning i anslutning till detta. Eleverna på skolan har kontinuerligt

brevkontakt med sina vänner i de afrikanska skolorna och även pedagogerna meddelar sig med varandra. Detta skapar frågor och samtal om existentiella värden som rör elevernas framtid kopplad till hållbar utveckling.

Aktion julklappen

Många elever på Sågtorpsskolan har i flera år lämnat julklappar till barn i Östeuropa genom "aktion julklappen". Det är Läkarmissionen som under ett antal år har gjort en insamling av julklappar till barn i Östeuropa. Alla paket har samma innehåll för att det ska vara rättvist och för tullens skull.

Förra året fick vi som tack en video från organisationen. Det fick barnen att förstå hur mycket det betyder för barn på barnhem att få ett fint inslaget paket.

Nalles resor

Flera klasser har haft en nalle som rest ut från skolan ibland hem till eleverna och ibland runt i hela Sverige.

I förskoleklass har Nalle åkt hem till varje familj. Nalle är först med barnen i klassen och pratar om ämnen som har anknytning till hållbar utveckling såsom sopsortering, trafikmiljön och kamratskap. Sedan får nalle följa med hem till barnets familj. Nalle har då med sig ett papper hem där barnet får dokumentera vad Nalle varit med om hemma i familjen samt familjens tankar om "Hållbar utveckling".

I några klasser har "klassnallarna" gett sig ut på resor i framförallt Sverige. Nallarna har åkt med någon släkting eller bekant till en elev från skolan med ett meddelande på sig att de gärna vill åka vidare och träffa så många barn och familjer som möjligt samt att de måste vara tillbaka i klassen senast ett utsatt datum. På meddelandet stod det också att eleverna på skolan gärna ville ha rapporter under resans gång. Nallarna träffade många trevliga vuxna och barn som lät dem följa med på resor och som rapporterade till skolan var nallarna befann sig. Båda nallarna kom tillbaka till skolan inom den utsatta tiden.

3.4 Hållbar utveckling ur ett demokratiskt/ekonomiskt perspektiv

I följande avsnitt kommer skolans arbete med demokrati och medbestämmande att beskrivas. Vi kommer också kortfattat att nämna några exempel på hur skolan arbetar med det ekonomiska perspektivet. Kapitlet inleds med ett avsnitt ur Lpo 94 för att exemplifiera vad läroplanen säger om skolans demokratiska uppdrag.

"De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig skall omfatta alla elever. Elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling förutsätter att de tar ett allt större ansvar för det egna arbetet och för skolmiljön, samt att de får ett reellt inflytande på utbildningens utformning. Enligt skollagen åligger det alla som arbetar i skolan att verka för demokratiska arbetsformer" (Lpo 94 s.15)

Klassråd och Elevråd

Klassråd har klasserna en gång i veckan. Det är ett

möte som styrs av eleverna och en av eleverna är ordförande och en är sekreterare. Här bestäms innehållet helt av elevernas intresse och förslag. De diskuterar till exempel saker som har hänt i skolan, förslag till lektioner och teman, förbättringar i miljön.

Ämnena som kommer upp och är av intresse för hela skolan tar elevrådsrepresentanterna med sig till elevrådet. Elevrådet träffas en gång i månaden med rektor som sammankallande. Två elever från varje klass är med på mötet. På elevrådet diskuteras till exempel matsalssituationen, rastboden, inköp och frågor som rör elevernas trivsel.

Rastbodsråd

På skolan finns en "Rastbod" med lekmaterial som barnen kan använda på raster, till exempel hoppprep, bollar och sand samt vattenleksaker.

Rastbodsrådet som består av elevrepresentanter från varje klass och en pedagog samlas cirka två gånger per termin och där finns möjlighet att diskutera hur materialet hanteras samt önskingar om nytt material.

Matråd

Matrådet är ett forum för vår kökspersonal att tillsammans med barnen, två elever från varje klass diskuterar matsituationen, miljön i matsalen och matsejeln. Eleverna kommer med matförslag som brukar utmynnas i en "önskevecka". Då utgår matsedeln från elevernas förslag och det gäller även på fritids mellanmål.

Vidare arbetar skolan för att övergå till fler kravmärkta livsmedel och köket drivs i skolans regi.

Årskurs 2 är ansvariga för skolans kompost som går under namnet "Ale". Eleverna hämtar matresterna i köket varje dag och tömmer i den komposten. De ser också till att komposten "mår bra".

Kompostarbetet i skolan fortsätter vi att utveckla och detta diskuteras också på matråden.

Kökspersonalen reagerade på att allt för många elever slängde mycket mat vid lunchen. Personalen på skolan beslöt då att detta måste åtgärdas. Eleverna blev genom olika diskussioner och åtgärder medvetna om att de inte ska ta mer mat än de orkar äta upp. De ska naturligtvis kunna ta smakportioner om det är något nytt i matväg som de inte behöver äta upp. En period hade varje lärare en liten hink vid sin plats och eleverna fick komma fram och visa vad de slängde och förklara varför. Några klasser vägde varje dag även det som slängdes. Det var effektivt! Efter den perioden kastade inte någon mat slentrianmässigt. Den här diskussionen måste hållas levande så att det gamla beteendet inte återkommer.

Peak

Skolan har påbörjat ett projekt som går under namnet "Peak" och idén är hämtad från USA och är ett energibesparings och medvetandegörande projekt (www.peak.nacka.se 2008-10-13).

Skolan kommer att få färdiga lådor med materiel för olika energiuppgifter som ska göra det lättare och

roligare för eleverna att bli medvetna om och lära sig mer om energibesparande åtgärder.

Ett exempel som är vardagsnära är att göra eleverna uppmärksamma på att släcka ljuset när de lämnar klassrummet och att stänga av datorerna vid dagens slut.

Alla vuxna har en viktig roll som förebilder i energitänkande.

Andra aspekter på det ekonomiska tänkandet på skolan

Dagligen påpekar de vuxna på skolan att i skolan kan man inte ha en slit-och-slängattityd utan här måste alla hjälpas åt att vara rädda om skolans material.

Papper som ska kasseras läggs ned i speciella vagnar som klassvärdarna sedan lämnar vid vår sorteringsplats.

Under "Hu-veckan" i september gjorde alla elever en batteriholk av en mjölkförpackning och den tog de hem för att där i slänga alla gamla batterier och sedan tömma dem vid en återvinningsstation. Vi hoppas att alla elever blir medvetna om hur viktigt det är att slänga batterier i de speciella batterilådor som finns vid sopsorteringsstationer.

4. DISKUSSION OCH RESULTAT

Hållbar utveckling är i grund och botten ett sätt att se på sina medmänniskor och sin omvärld. Det handlar inte om att lära sig en tabell utantill och sedan se sig som fullärd. Arbetet med hållbar utveckling på Sågtorpsskolan, i alla de fyra aspekterna, handlar därför mest av allt om att förändra attityder och synsätt hos såväl pedagoger som elever. Dessa attityder och synsätt kan man sedan ta med sig vidare under sin skolgång och sitt yrkesliv. Därmed skulle man kunna säga att projektet även präglas av en ambition om pedagogisk hållbarhet. Varje enskild aktivitet handlar därför både om att tillämpa den attityd man förvärvat och att få den illustrerad i ytterligare en konkret situation.

Genom arbetet på skolan med hållbar utveckling är nu all personal medveten om begreppet och dess innebörd, utifrån ett socialt, ekologiskt, globalt och ekonomiskt perspektiv. I de diskussioner och planeringar som pedagogerna har tillsammans finns nu tanken på hållbar utveckling med i de flesta sammanhangen. Allt eftersom pedagogerna har blivit mer medvetna om hållbar utveckling har också eleverna blivit det. Många elever har visat förståelse för hur viktigt det är att börja med hållbar utveckling i klassrummet och på skolan för att få en vidare syn på begreppet globalt.

Som exempel på denna medvetenhet har eleverna i årskurs 4 fått svara på en enkät om hållbar utveckling. På frågan vad hållbar utveckling är svarar de flesta elever: "Handen" (bilaga nr 3). Med det menar dem hur de uppträder mot varandra, hur de tar hand om sin miljö och att alla har ansvar för att resultatet ska bli bra. Många svarar också att de måste värna om

naturen. Det är naturligt för dem att reflektera över tankar om naturen troligtvis på grund av att eleverna regelbundet har utomhuslektioner. Frågorna och elevernas svar presenteras i bifogade bilagor (bilaga nr 2).

Den kunskap som eleverna har fått hoppas vi pedagoger ska sprida sig som ringar på vattnet när de når ett större sammanhang i vårt samhälle och världen.

Det som möjligen kan uppfattas som svårt, om man ska starta upp ett sådant här arbete på sin skola, är att nå fram till alla delar av ett kollegium och få alla att bli engagerade i målen. Det tar tid att involvera alla vuxna och elever och göra dem medvetna om frågans betydelse. Men med styrning från ledningen på skolan, utbildningsdagar samt en grupp som särskilt har engagerat sig i ämnet kan artikelförfattarna nu se positiva resultat som förhoppningsvis även i framtiden ska utvecklas och befästas.

På gemensamma studiedagar samt i utvärderingar som gjorts syns ett större engagemang hos all personal på vår skola. Som ett utvecklingsområde ser artikelförfattarna bland annat skolans kompostering. Eleverna kan där vara med och se resultatet; det de lämnat från sin tallrik hamnar i komposten och blir sedan jord. De kan vara med och undersöka om det blir en bra slutprodukt. De kan fundera över jordens användningsområden. Jorden som hämtas från komposten "Ale" får de bland annat gödsla våra rabatter med samt använda till blommorna i klassrummet.

Men utvecklas kan även "Peak projektet". Klasserna kommer att få tillgång till laborativa lådor. De uppgifter som utförs med hjälp av innehållet i lådorna kommer troligtvis leda till att eleverna, både hemma och i skolan, kan inspireras till att spara energi.

Skolan vill få in ännu mer ekonomiskt tänkande i arbetet. Man skulle kunna sätta in el-räknare på skolan och göra barnen delaktiga i hur mycket energi skolan spara in och hur eleverna kan påverka detta.

Att arbeta för hållbar utveckling ska vara ett förhållningsätt i skolan. Redskapen finns i styrdokumentet och en viktig del är det praktiska arbetet med värdegrundsfrågor. Det handlar om livskvalitet, både i nuet och i framtiden.

Återvinning Hemma/skola/ globalt	Vår planets kretslopp	Klimatet	Jämnställdhet	Demokratiska processer -elevråd -klassråd	Religionsfrihet	Släcka stänga av	Vad är energi?
Näringskedjan		Krets loppet		Demokrati	Mångfald	Konsumtion	Energiförb rukning
Mångfald					Yttrandefrihet		Medvetenhet
Likabehandlingsp lanen	Handen	Padding	Kretsloppet	Mänskliga rättigheter	Energiförbrukning	Brevvännar	Going-med "resa"
Skapa goda Sociala vanor		Socialt samspel 1	Socialt samspel 1	Hållbar utveckling	Globalisering	Miljöns påverkan	Globaliseri ng
Tydliga regler och konsekvenser	EQ	Drama	Socialt samspel 2	Hälsa			
Vuxna förebilder	Gemensamt förhållningssätt	Friends	Kost	Ekologiska fotav Kra	Rörelse som en naturlig del		
		Konst och uttrycks Socialt samspel 2	Rörts	Hälsa	Uteverksamhet		
			Gladje och lust	Mental hälsa	Idrott -även på fritids		
Bilaga 1							

Bilaga 2

Sammanfattning av elevernas svar på en enkät om hållbar utveckling i en årskurs 4, september 2008.

1 Vad är hållbar utveckling?

Man ska bry sig om naturen och varandra.

Man ska inte slänga skräp i naturen.

Handen

Man ska ta hand om varandra och vara snälla.

Vi ska värna om naturen.

Vi ska inte förstöra skolans saker.

Det är att ta ansvar, ha en bra attityd, komma i tid, värna om miljön och ha ordning i korridoren.

Det är att vara en bra kompis.

Vi ska inte bryta grenar i naturen och inte slänga för mycket mat.

Man ska vara snäll och hjälpsam och inte dum.

Vi ska se till att alla mår bra.

Vi ska ta hand om miljön och varandra och komma i tid.

Det är att allt ska få finnas kvar.

Det är att man ska ta hand om allt och alla t.ex. skogen så att mina barns barnbarn kan se vår skog som den är idag.

Man måste värna och inte förstöra.

Man ska inte förstöra sudd och man ska ha en trevlig attityd.

I hållbar utveckling ingår ansvar, attityd, tid, ordning och miljö. Allt är viktigt för att alla ska må bra även djur och natur.

2 Hur arbetar vi med det i skolan?

Vi är snälla mot varandra.

Vi ska inte mobba utan ta hand om varandra.

Bra

Vi ska se till att ingen blir mobbad och vi gör inte sönder sudd och pennor som vi får i skolan.

I den här skolan jobbar vi väldigt bra med det.

Vi går ut i skogen och forskar om naturen.

Vi städar skolgården.

Vi är snälla mot naturen.

Vi jobbar för att alla ska må bra.

Man ska tänka på att om man tar ett ritpapper och ritar ett sträck så kan man inte slänga papperet.

Vi tar hand om nya på skolan och håller skolan ren och fin.

Vi ställer tillbaka saker som vi har lånat.

Vi lägger papper i pappersåtervinningen.

Vi pratar om det i skolan och vi går i skogen. Vi är snälla mot varandra.

Vi går ofta till skogen och lär oss om naturen

3 Vad gör ni hemma för en hållbar utveckling?

Vi använder miljöbil och släcker alla lampor om vi ska iväg.

Vi brukar ha familjemöte och prata om vår attityd.

Vi släcker lamporna.

Vi hjälper till med saker.

Vi bryter aldrig av grenar.

Vi tar hand om en skog och vi har grannverksamhet och tar hand om varandra.

Vi pantar flaskor.

Vi köper ekologisk mat och hundmat med naturliga saker i.

Vi tar hand om katten och håller huset rent.

Vi sorterar skräp.

Vi städar och tar hand om varandra.

Ingenting

Vi köper miljöbil och cyklar.

Vi hjälper varandra mycket och då går det bra.

Vi lägger papper i pappersåtervinningen och tar hand om varandra.

Vi stänger av lamporna och annat som drar el.

Vi gör inte så jättemycket.

Jag tar hand om naturen.

4 Vad tycker du att vi skulle kunna göra mer i skolan när det gäller en hållbar utveckling?

Vi ska inte bryta av grenar från träd.

Vi gör faktiskt max.

Jag vet inte.

Vi ska inte rita på bänkarna och alla ska få vara med och leka.

Vi måste jobba mer med hållbar utveckling.

Man skulle kunna vara mer uppmärksam på skolgården.

Bättre miljö

Allt är bra det behövs inte något mer.

Vi kan plocka skräp och inte slösa med el och vatten.

Vi ska komma ihåg att släcka lamporna efter oss.

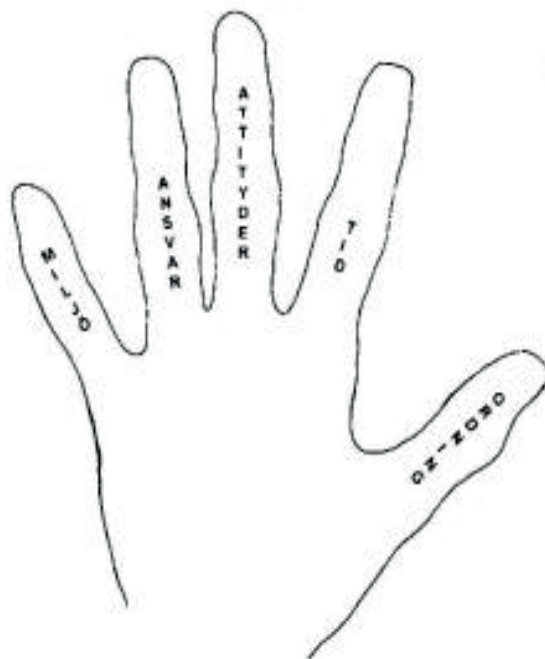
Man ska sluta och ha sönder saker från rastboden.

Påverka de som inte går i skolan och de som inte är så uppmärksamma.

Vi kunde gå i skogen oftare och äta upp maten som man har på tallriken.

Jag tycker att man ska vara mer rädd om sakerna i rastboden men annars är allt jättebra

Bilaga 3

Bilaga 4

Nallebesök

Skriv/rita vad du och Nalle varit med om. Ta mamma eller pappa till hjälp om det behövs.

Undersök också vad du och din familj gör som är hållbar utveckling.

Hållbar utveckling ...vad är det?

”en utveckling som tillfredställer *dagens behov* utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredställa *sina behov*.

Exempel på vad man kan göra hemma:

- hur tänker ni på miljön när ni handlar?
- sopsortering, kompost, pant...
- energiförbrukning, lågenergilampor...
- kommunikationer; bil, buss, cykel...

Hur gör ni i er familj?

Låt barnet vara med och tänka samtidigt komma med idéer. Syftet är att medvetandegöra barnet på olika sätt att handskas med samma fråga och få igång ett samtal i klassen.

”Det är nu det börjar” Tack för att ni medverkar; Pedagogerna i Förskoleklass B

6. REFERENSLISTA

FN:s millennieutvecklingsmål

Läget i Världen 2002.(LIV 02) Berörda FN-organ och Svenska FN-förbundet 2002.

Grundskolan Kursplaner och betygskriterier 2000.

Skolverket och CE Fritzes AB.

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet. Förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94

Skolverket och CE Fritzes AB.

www.peak.nacka.se 2008-10-13

